

ศิลปะ การสื่อสาร และวัฒนธรรมในภาพยนตร์สั้นอีสาน
Art, Communication and Culture in
Isan Short Films

นิพนธ์ คุณารักษ์¹

Niphon Kunaruck

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., แอนิเมชันและสื่อดิจิทัล
สาขาวิชาทัศนศิลป์และออกแบบนิเทศศิลป์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Assistant Professor Dr., Major of Animation and
Digital Media, Department of Visual Arts and
Visual Communication Design, Faculty of Fine and
Applied Arts, Khon Kaen University.
(E-mail: niphon.ku@gmail.com)

Received: 10/07/2021 Revised: 15/09/2021 Accepted: 16/09/2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจ (Exploratory) 1) รูปแบบหรือแนวเรื่อง (Genre) และเนื้อหาหรือแก่นเรื่อง (Theme) 2) ปัจจัย ลักษณะ รหัส (Code) และความหมาย (Meaning) สำคัญในมิติด้านศิลปะ มิติด้านการสื่อสาร และมิติด้านวัฒนธรรมที่ปรากฏในภาพยนตร์สั้นอีสาน โดยใช้หลักการและทฤษฎีสัญศาสตร์ (Semiotics Theory) ที่เกี่ยวข้องด้านภาพยนตร์ เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) โดยใช้ผลงานภาพยนตร์สั้นอีสานกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งหมด 30 เรื่อง ผ่านการประเมินความสอดคล้องตรงตามเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญการวิจัยและสื่อ มีค่าความเชื่อมั่นที่ระดับค่าเฉลี่ย 0.89 และเครื่องมือวิจัย คือ แบบวิเคราะห์ข้อมูล ที่ผ่านการประเมินความสอดคล้องตรงตามเนื้อหา (IOC) มีค่าความเชื่อมั่นที่ระดับค่าเฉลี่ย 0.97

ผลการวิจัย พบว่า ภาพยนตร์สั้นอีสาน มี 1) แนวเรื่อง (Genre) คือ แนวชีวิต (Drama) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56.6 2) มีแก่นเรื่อง (Theme) คือ สะท้อนปัญหาครอบครัว มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.3

ภาพยนตร์สั้นอีสานในมิติทางศิลปะ พบว่า มีปัจจัย ลักษณะ รหัส และความหมายสำคัญ คือ 1) ด้านตัวแสดง มีการใช้ตัวแสดงสำคัญ คือ ชาวบ้าน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 76.6 และ 2) ด้านบทบาทการแสดงสำคัญที่ปรากฏ คือ บทบาทการใช้โทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์ เพื่อการถ่ายทอดประเด็นของเรื่องราวมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.3 โดยพบว่า ปัจจัยสำคัญ คือ นักแสดงและการแสดงยังขาดทักษะ หรือมีทักษะการแสดงไม่มากพอต่อการแสดงอย่างสมบทบาท 3) ด้านการถ่ายทำ พบว่า มีการใช้กรอบภาพแบบระยะใกล้ (CU) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.3, 4) ใช้มุมกล้องแบบระดับต่ำกว่าสายตา (Low Angle Shot) เพื่อให้เกิดภาพเชิงศิลปะได้อัสน่าสนใจ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 23.3, 5) ด้านเทคนิคการถ่ายภาพมีการใช้การถ่ายภาพแบบย้อนแสง เพื่อถ่ายทอดความงามและความหมายเชิงศิลปะ

มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 10 และ 6) ด้านการตัดต่อ พบว่า มีการใช้การตัดต่อแบบคัตชนคัต (Cut) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 86.6

ภาพยนตร์สั้นอีสานในมิติทางการสื่อสาร พบว่า มีปัจจัย ลักษณะ การสร้างรหัสและความหมายสำคัญเพื่อถ่ายทอดความหมายตามประเด็นในเรื่องราวในระดับพื้นผิวหรือแบบเรียบง่าย สามารถเข้าใจได้โดยง่าย ไม่ต้องตีความซับซ้อน ผ่านทางการถ่ายทำและเทคนิคทางกล้อง ดังนี้ 1) ผ่านการใช้ระยะภาพแบบภาพใกล้ (CU) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.3, 2) ใช้มุมกล้องแบบระดับต่ำกว่าสายตา (Low Angle Shot) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 23.3, และ 3) มีการใช้บทสนทนาเป็นภาษาอีสาน พบมากที่สุดถึงร้อยละ 93.3 รองลงมา คือ ใช้บทสนทนาเป็นภาษาไทยภาคกลาง ร้อยละ 66.6 และยังพบว่า มีการใช้ปัจจัย ลักษณะ การสร้างรหัสและความหมายสำคัญ ในมิติทางศิลปะร่วมกันกับมิติทางการสื่อสาร ผ่านทางการใช้ระยะภาพและมุมกล้องอีกด้วย

ภาพยนตร์สั้นอีสานในมิติทางวัฒนธรรม พบว่า ปัจจัย ลักษณะ รหัสและความหมายที่ใช้แสดงถึงอัตลักษณ์วัฒนธรรมอีสาน คือ 1) เสียง (Sound) ในลักษณะของ 1.1) บทสนทนาภาษาอีสาน มากที่สุดถึง ร้อยละ 93.3, 1.2) เสียงแคน มากถึง ร้อยละ 33.3, และ 1.3) เสียงดนตรีและเพลงอีสาน ร้อยละ 30 โดย เสียงบทสนทนาภาษาอีสาน เป็นปัจจัยหลักที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการบ่งชี้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอีสานในภาพยนตร์สั้นอีสาน

คำสำคัญ: ภาพยนตร์สั้น, ภาพยนตร์สั้นอีสาน, รหัสภาพยนตร์, ภาษาภาพยนตร์

Abstract

This research article is qualitative research together with quantitative research aims to explore: 1) the genre and the content or theme, 2) factors characteristics, codes, and meanings are important in the artistic dimension, communication dimension, and cultural

dimensions that appear in Isan short films. Using semiotics theory and principles related to film as a research conceptual framework. Content Analysis and Textual Analysis were used by using the work of Isan short films, a total of 30 samples, passed the content conformity assessment from research and media experts. The confidence value was at the mean level of 0.89 and the research tool was the data analysis form. Those who passed the Content Conformity Assessment had a mean confidence level of 0.97. The results of the research found that Isan short films had 1) Genre, which was the drama, the most, accounting for 56.6 percent; 2) The theme, which reflected family problems, was the most, accounting for 33.3 percent.

Isan short film in the artistic dimension, it was found that there were important factors, characteristics, codes and meanings as follows: 1) on the actor side, the most important actors were villagers, accounting for 76.6 percent; is the role of using mobile phones and computers for conveying the point of the story as much as possible accounted for 33.3%, found that the important factor is that the actors and the acting are still lacking skills or not enough acting skills to perform the roles. 3) frame of shots, it was found that a close-up frame the most, representing 43.3%, 4) using a low angle shot to create the most interesting artistic images, accounting for 23.3%, 5) Photography techniques. Silhouette photography is used. To convey beauty and artistic meaning the most, representing 10 percent and 6) Editing, it was found that cut-cuts were the most used, accounting for 86.6%.

Isan short films in the communication dimension found that there were factors, characteristics, coding and meanings in order to

convey meanings according to the subject matter in the story at the surface or simplistic level. can be easily understood Don't hit the complex Through frame of shots, and camera angles as follows: 1) Through the use of the close-up frame the most, representing 43.3%, 2) using the low-angle shot the most, representing 23.3 percent, and 3) had conversations in Isan language. The most common was 93.3 percent, followed by 66.6 percent of the conversation in the central Thai language. It was also found that there were factors, characteristics, code making and important meanings. in the artistic dimension together with the communication dimension through the use of image distance and camera angles as well

Isan short films in the cultural dimension, it was found that the factors, characteristics, codes and meanings used to represent the identity of Isan culture were 1) sound in the form of: 1.1) Isan dialect at 93.3 percent, 1.2) Khaen tones. up to 33.3%, and 1.3) Isan music and music 30%, by Isan language dialogue It is the main factor that plays a very important role in identifying Isan cultural identity in Isan short films.

Keywords: Short films, Isan short films, Films code, Films language

บทนำ

ภาพยนตร์ เป็นการสื่อสารมวลชน เป็นภาษาสากล เป็นวัฒนธรรม ถือเป็นการสื่อสารทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ด้วยวัฒนธรรมภาพยนตร์ เป็นวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายไปตามลักษณะชาติพันธุ์และลักษณะเฉพาะของแต่ละประเทศ และทั้งผู้ผลิตหรือผู้ส่งสารและผู้ชมหรือผู้รับสารก็มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ในการ

สื่อสารวัฒนธรรมผ่านภาพยนตร์นั้น ผู้รับสารจะรับสารและเข้าใจสาร หรือเนื้อหาสาระที่ส่งมาในรูปของภาษาภาพยนตร์ สัญลักษณ์ (Symbols) ต่างๆ ผ่านการตีความหมายหรือการถอดรหัส (Decoding) ผู้รับสารหรือผู้ชมจะเข้าใจถูกต้อง เข้าใจมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์ของผู้ชม การสื่อสารทางวัฒนธรรมผ่านภาพยนตร์จึงเป็นการแลกเปลี่ยน ศึกษาเรียนรู้ ทำความเข้าใจ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม อันเป็นการสื่อสารทางวัฒนธรรมอันดีร่วมกันผ่านทางสื่อภาพยนตร์

ภาพยนตร์ทั่วไปที่นิยมรับชมกันในโรงภาพยนตร์ หรือชมผ่านรายการโทรทัศน์ หรือในรูปแบบออนไลน์ซึ่งเป็นภาพยนตร์ขนาดยาวนั้น ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ทางการค้า เน้นการถ่ายทอดรูปแบบเนื้อหาเพื่อความบันเทิง เป็นหลัก และมีการสอดแทรกสาระ ข้อคิด ภาพลักษณ์วัฒนธรรมไปด้วยพร้อมๆ กัน ภาพยนตร์เรื่องยาวจึงเป็นอุตสาหกรรมบันเทิง (Entertainment Industrial) เป็นสื่อสารมวลชน(Mass Communication) เป็นวัฒนธรรมมวลชน (Mass Culture) ที่สื่อสารถ่ายทอดความหมายร่วมกันระหว่างผู้ผลิตกับผู้ชมจำนวนมากในสังคมโลก

ในปัจจุบันนั้น ภาพยนตร์สั้น (Short Films) ได้รับความนิยมอย่างมากในกลุ่มคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียนและนักศึกษา ที่สนใจงานด้านภาพยนตร์ ซึ่งมีสถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนในสาขาวิชาด้านภาพยนตร์หรือที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนกลางและในภูมิภาคจำนวนหลายสถาบัน รวมทั้งได้จัดให้มีการอบรมการผลิตภาพยนตร์สั้น การประกวด การเผยแพร่ผลงานภาพยนตร์สั้นของนักเรียน นักศึกษาในหลากหลายช่องทาง เช่น ทางรายการโทรทัศน์ รายการ Hot Short Film ของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (2554) ที่ออกอากาศทุกวันพฤหัสบดี เวลา 23.30 น., รายการ My Portfolio ของ Voice TV ทางสถานีโทรทัศน์ทางอินเทอร์เน็ต (สถานีโทรทัศน์ทางอินเทอร์เน็ตวอยซ์ทีวี, 2554) หรือทางเว็บไซต์ของชมรมหนังสั้นประเทศไทย (2554) ฯลฯ เป็นต้น

ผลงานภาพยนตร์สั้นของนักเรียน นักศึกษา หรือผู้ที่สนใจผลิตภาพยนตร์นั้น เป็นผลงานการสร้างสรรค์ และแสดงออกของผู้สร้างที่มีเป้าหมายแตกต่างจาก

ภาพยนตร์เรื่องราว โดยเน้นการแสดงออกทางความคิด อารมณ์ความรู้สึก และเพื่อสื่อความหมายในเชิงศิลปะ จึงนับได้ว่าเป็นการสื่อสารและเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งยังมีลักษณะเป็นวัฒนธรรมย่อย (Sub Culture) การที่จะเข้าใจกลุ่มของวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน หรือการที่จะเข้าใจและศึกษากลุ่มสังคมที่วัฒนธรรมย่อยที่ต่างกัน จำเป็นต้องคำนึงถึงคุณค่า และบรรทัดฐานของกลุ่มวัฒนธรรมย่อย เพื่อที่จะเข้าใจลักษณะความคิดของกลุ่มสังคมนั้นๆ

ในกลุ่มศิลปะ การสื่อสาร และวัฒนธรรมนั้น ล้วนมีเอกลักษณ์ หรืออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) คือ มีการแสดงออกถึงความรู้สึกถึงเอกลักษณ์ของกลุ่มหรือวัฒนธรรม หรือของปัจเจกบุคคลที่ได้รับอิทธิพลจากการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม หรือวัฒนธรรมนั้นๆ อย่างในวัฒนธรรมอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีอัตลักษณ์ปรากฏในงานศิลปะต่างๆ อย่างโดดเด่นมายาวนาน เช่น เดียวกัน ในผลงานภาพยนตร์สั้นของผู้ที่สนใจผลิตภาพยนตร์สั้น เช่น นักเรียน นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันการศึกษาด้านภาพยนตร์หรือที่เกี่ยวข้องที่อยู่ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานเอง ก็ได้มีการผลิตหรือสร้างสรรค์ผลงานภาพยนตร์สั้นขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งถือได้ว่าเป็นศิลปะ การเป็นสื่อสาร และเป็นสื่อวัฒนธรรม ที่สื่อสารกันในสังคมอีกด้วย

ผู้วิจัยให้ความสนใจกับความตื่นตัว การตอบสนองต่อกิจกรรมการประกวดภาพยนตร์สั้น และการผลิตผลงานภาพยนตร์สั้นของนักเรียน นักศึกษา และบุคคลในภูมิภาคอีสานในกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นและมีกระแสการแสดงออก และการเผยแพร่ผลงานภาพยนตร์สั้นเหล่านี้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตอย่างกว้าง ขวาง ซึ่งภาพยนตร์สั้นนั้น เป็นผลงานสร้างสรรค์ทางศิลปะ เป็นสื่อกลางถ่ายทอดเรื่องราว, ความคิดเห็น อารมณ์, ความรู้สึก, บริบทสภาพแวดล้อม, สังคม วิถีชีวิตและวัฒนธรรม ตลอดจนอัตลักษณ์ตัวตนของผู้ผลิตภาพยนตร์สั้นในภูมิภาคอีสาน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาผลงานภาพยนตร์สั้นเหล่านี้ ซึ่งการศึกษาวิจัยรูปแบบและเนื้อหา ปัจจัยลักษณะ รหัสและความหมายสำคัญด้านศิลปะ การสื่อสารและวัฒนธรรมผ่านภาพยนตร์สั้นของภาคอีสาน จะเป็นประโยชน์เชิงวิชาการ และเพื่อเป็นแนวทางการ

ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาพยนตร์สั้นในมิติทางศิลปะ มิติทางการสื่อสาร และมิติทางวัฒนธรรมในภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้มากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษารูปแบบหรือแนวเรื่อง (Genre) และเนื้อหาหรือแก่นเรื่อง (Theme) ที่ปรากฏในผลงานภาพยนตร์สั้นอีสาน
2. ศึกษาปัจจัย ลักษณะ รหัสและความหมายที่สำคัญในมิติทางศิลปะ มิติทางการสื่อสาร และมิติทางวัฒนธรรมอีสานที่ปรากฏอยู่ในผลงานภาพยนตร์สั้นอีสาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รับรู้และเข้าใจแนวเรื่อง ประเด็นเนื้อหา และลักษณะของรหัสและความหมายในมิติทางศิลปะ มิติทางการสื่อสาร และมิติทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในภาพยนตร์สั้นอีสาน
2. ผลงานวิจัย สามารถขยายผลเป็นผลงานเอกสารประกอบการเรียนการสอนเกี่ยวกับภาพยนตร์สั้นในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาเกี่ยวกับผลงานภาพยนตร์สั้นเฉพาะประเภท Live Action เท่านั้น ไม่รวมถึงประเภทสารคดีสั้น หรือ ภาพยนตร์แอนิเมชันสั้น
2. ศึกษาเฉพาะผลงานที่สื่อสารเกี่ยวกับวิถีชีวิต สังคมและวัฒนธรรมอีสานที่ชัดเจนเท่านั้น
3. ศึกษาผลงานที่ปรากฏอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2555-2559 ซึ่งเป็นช่วงที่มีกิจกรรมการส่งเสริมการประกวดอย่างมากและต่อเนื่องเป็นหลัก

นิยามศัพท์

ภาพยนตร์สั้นอีสาน หมายถึง ภาพยนตร์สั้นที่ผลิตขึ้นในภูมิภาคอีสาน โดยมีประเด็นหลักที่สำคัญของเนื้อหาหรือมีเรื่องราวที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับบุคคล วิถีชีวิต สังคมและวัฒนธรรมของอีสาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative Research) เพื่อสำรวจ (Exploratory) 1) รูปแบบหรือแนวเรื่อง และเนื้อหาหรือแก่นเรื่อง 2) ลักษณะ ปัจจัย รหัสและความหมายที่สำคัญในมิติทางศิลปะ มิติทางการสื่อสารและมิติทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในภาพยนตร์สั้นอีสาน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์หัตถบท (Textual Analysis) และใช้หลักการและทฤษฎีสัญศาสตร์ (Semiotics Theory) ว่าด้วย ภาษาภาพยนตร์: สัญศาสตร์ของภาพยนตร์ (Film Language : A Semiotics of the Cinema) ของ Metz (1991) เป็นกรอบแนวคิดหลักของการวิจัยนี้ โดยการวิจัยประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาทบทวนวรรณกรรม, งานวิจัย, เอกสาร และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

โดยศึกษาวรรณกรรม งานวิจัย เอกสารจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น ตำรา หนังสือ บทความวิชาการ บทความปฏิกษะ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ฯลฯ เพื่อทบทวนและศึกษาหลักการทฤษฎีและแนวคิด ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางในการศึกษาวิจัย

2) ตัวอย่างศึกษา คือ ผลงานภาพยนตร์สั้นอีสานที่มีประเด็นเนื้อหาหลักเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต สังคม หรือวัฒนธรรมอีสาน ที่ผลงานปรากฏอย่างแพร่หลายในช่วงปี พ.ศ. 2555-2559 จำนวน 30 ผลงาน ทำการประเมินเพื่อหาค่าคะแนนดัชนีความสอดคล้อง หรือ IOC จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน โดยมีความเที่ยงตรงถึงเที่ยงตรงมาก มีค่าความเชื่อมั่นที่ระดับค่าเฉลี่ย 0.89

3) **การรวบรวมข้อมูล** รวบรวมผลงานภาพยนตร์สั้นกลุ่มตัวอย่างจากผลงานที่เผยแพร่ผ่าน www.youtube.com เป็นหลัก โดยจัดเก็บและบันทึกข้อมูลพื้นฐานในแบบบันทึกข้อมูล

4) **เครื่องมือวิจัย การเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล** เก็บบันทึกรายละเอียดข้อมูลพื้นฐาน

ด้วยแบบบันทึกข้อมูล ออกแบบสร้างเครื่องมือ การจำแนกและวิเคราะห์ข้อมูล ทำการทดสอบและประเมินผลเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญด้านภาพยนตร์หรือสื่อเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น ก่อนดำเนินการ

5) การทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย

ใช้วิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้องตรงตามเนื้อหา (index of congruence) หรือวิธีการหาค่า IOC โดยผู้เชี่ยวชาญ และการวัดตามสูตรของ โรวินลลี และแฮมเบิลตัน (Rovinelli and Hambleton) โดยผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการและการผลิตภาพยนตร์จำนวน 5 ท่าน ซึ่งสรุปได้ ดังนี้ แบบวิเคราะห์องค์ประกอบ ปัจจัย รหัส และความหมายต่างๆ ในภาพยนตร์สั้นอีสานกลุ่มตัวอย่างวิจัย ได้ค่าคะแนนดัชนีความสอดคล้อง หรือ IOC มีความเที่ยงตรงถึงเที่ยงตรงมาก โดยมีค่าความเชื่อมั่นที่ระดับค่าเฉลี่ย 0.97

6) การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

6.1) **วิเคราะห์ข้อมูล** โดยนับจำนวน ร้อยละ และจำแนกหา ลักษณะปัจจัยรหัสและความหมายสำคัญ ในมิติทางศิลปะ มิติทางการสื่อสาร และมิติทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในภาพยนตร์สั้นอีสานกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาโดยใช้วิธีการอุปนัย (induction)

6.2) **การสรุปผลการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล** นำเสนอ จำนวน ร้อยละ และจำแนกปัจจัยหรือลักษณะ รหัสและความหมายสำคัญในมิติทางศิลปะ มิติทางการสื่อสาร และมิติทางวัฒนธรรม นำเสนอผลการวิจัยในแบบเชิงพรรณนา (descriptive) สรุปผล และอธิบายผล

ผลการวิจัย

จากศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจำแนกหา ปัจจัย ลักษณะ รหัสและความหมายสำคัญที่ปรากฏในภาพยนตร์สั้นอีสานกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 เรื่อง (N=30) ผลการศึกษามีดังนี้

1. ลักษณะรูปแบบหรือแนวเรื่อง และเนื้อหาหรือแก่นเรื่อง มีลักษณะดังนี้

1.1 แนวเรื่อง (Genre) จากการศึกษา ด้านการกำหนดรูปแบบหรือแนวเรื่องเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวที่ปรากฏในภาพยนตร์สั้นอีสาน พบว่า มีแนวเรื่องแบบ 1) แนวชีวิต (Drama) มากที่สุดถึง จำนวน 17 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 56.6 รองลงมา คือ 2) แนวชีวิต-ตลก (Drama-Comedy) มีจำนวน 6 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 20 และ 3) แนวเรื่องโรแมนติก-ตลก (Romantic-Comedy) จำนวน 3 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 10ตามลำดับ

1.2 แก่นเรื่อง (Theme) จากการศึกษา ด้านแก่นเรื่องหรือประเด็นเนื้อหาที่นำมาถ่ายทอดเป็นเรื่องราวผ่านภาพยนตร์สั้นอีสาน พบว่า มีแก่นเรื่องในลักษณะ 1) สะท้อนปัญหาครอบครัว จำนวนมากที่สุดถึง 10 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 33.3 รองลงมา คือ 2) สำนึกรักบ้านเกิด จำนวน 8 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 26.6 และมีลักษณะ 3) ความพอเพียง ซึ่งมีจำนวนเท่ากับแก่นเรื่องในลักษณะ ความรัก โดยมีจำนวน 7 เรื่องเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 23.3 ตามลำดับ

2. ลักษณะรหัสและความหมายสำคัญในภาพยนตร์สั้นอีสาน

1) ภาพยนตร์สั้นอีสานในมิติทางศิลปะ จากการศึกษาพบว่า

1.1) การกำกับภาพ (Cinematography Directing) พบว่า มีการใช้ปัจจัย ลักษณะ รหัสและความหมายเชิงศิลปะที่สำคัญผ่านการถ่ายทำ โดยใช้ 1) การกำหนดระยะกรอบภาพ (Frame of shots) ดังนี้ คือ 1.1) แบบระยะใกล้ (CU) มากที่สุด จำนวน 13 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 43.3 รองลงมาคือ 1.2) ระยะกลาง (MS) จำนวน 3 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 10 และ 1.3) ระยะไกล (LS) มีจำนวน 1 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 3.3ตามลำดับ, 2) ด้านการใช้มุมกล้อง (Camera Angles) นั้น

พบว่า ใช้มุมกล้องแบบ 2.1) มุมกล้องระดับต่ำกว่าสายตา (Low Angle Shot) มากที่สุด จำนวน 7 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 23.3 รองลงมา คือ 2.2) มุมกล้องระดับสายตา (Eye Level Shot) จำนวน 4 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 13.3 และ 2.3) มุมกล้องระดับสูง (High Angle Shot) จำนวน 2 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 6.6 ตามลำดับ, 3) ด้านเทคนิคการถ่ายทำภาพนั้น พบว่า มีการถ่ายทำภาพแบบ ภาพย้อนแสง มากที่สุด จำนวน 3 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 10 และ 4) การตัดต่อ (Editing) พบว่า มีการตัดต่อแบบ 4.1) แบบคัทชนคัท (Cut) มากที่สุดถึง จำนวน 26 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 86.6 รองลงมา คือ 4.2) แบบเฟดภาพ (Fade) จำนวน 14 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 46.6 และ 4.3) แบบภาพกวาด (Pan) จำนวน 12 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 40 ตามลำดับ นอกจากนั้นมิได้สื่อนัยยะสำคัญเด่นชัด

1.2) การใช้โทนสี (Color Tone) ภาพยนตร์สั้นอีสานตัวอย่างศึกษาทั้งหมดทุกเรื่อง มีการถ่ายทำและเลือกใช้โทนสีภาพ คือ 1) แบบสีธรรมชาติ สีแบบปกติ หรือ การใช้ภาพที่ถ่ายทำมาแบบดิบๆ ทุกเรื่อง รองลงมาคือ 2) แบบสีขาวดำ จำนวน 4 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 13.3 และ 3) แบบลดค่าสี จำนวน 2 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 6.6 ตามลำดับ นอกจากนั้นมิได้สื่อนัยยะสำคัญเด่นชัด

1.3) การจัดแสง (Lighting) ภาพยนตร์สั้นอีสานตัวอย่างศึกษาทั้งหมด มีการถ่ายทำและเลือกใช้แสงจากแหล่งแสงธรรมชาติ หรือแสงแบบปกติ ทั้งหมดทุกเรื่อง

1.4) ตัวแสดงและการแสดง (Actors and Acting) พบว่า ภาพยนตร์สั้นอีสานกลุ่มตัวอย่าง มีนักแสดงในบทบาทสำคัญ คือ 1) ชาวบ้าน มีจำนวนมากที่สุดถึง 23 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 76.6 รองลงมาคือ 2) นักเรียน จำนวน 15 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 50.0 และ 3) ครู จำนวน 7 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 23.3 ตามลำดับ และยังพบอีกว่า นักแสดงบทบาท ชาวบ้าน เหล่านี้ ใช้ตัวแสดงที่มาจาก ทีมงานผู้ผลิตเอง หรือเพื่อนๆ ไม่ได้มีการคัดเลือกนักแสดง (Casting) ให้สมบทบาท การแสดงไม่สมจริง อันมีผลต่อความน่าเชื่อในตัวตนและเรื่องราว

1.5) การจัดเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ประกอบนักแสดง (Costumes and Props) พบว่า ภาพยนตร์สั้นอีสานตัวอย่างศึกษา มีการจัดเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ประกอบแบบไม่เหมาะสม สำหรับตัวแสดงบทบาท ชาวบ้านที่มีจำนวนมากที่สุดถึง 23 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 76.6 ทีมงานผู้ผลิตมีความพยายามอย่างมากในการจัดหาเครื่องแต่งกายมาสวมใส่ให้ตัวแสดงในบทบาท เช่น ชาวบ้าน ชาวไร่ ชาวนา หรือบทบาทเป็นคนรวย คนมีการศึกษาจากกรุงเทพ คนหัวสูง คนรสนิยมสูง แต่กลับไม่เข้ากัน ยังดูไม่เหมาะสมและขาดความสมจริง ขาดความน่าเชื่อถือในตัวแสดงและเรื่องราวในภาพยนตร์สั้นนั้นๆ

1.6) การใช้กราฟิก (Graphics) จากการศึกษา พบว่า มีลักษณะการใช้กราฟิกและตัวอักษรในงานภาพยนตร์ (Typographic in Films) ในลักษณะ 1) การใช้ตัวอักษรจากฟอนต์สำเร็จที่มีอยู่ เป็นตัวอักษรที่มีความเป็นไทยราชการแบบหัวกลม สีขาว มีการจัดวางในภาพอยู่กึ่งกลางพื้นสีดำ มากที่สุด จำนวน 3 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 10 นอกจากนั้น พบว่า มีการใช้ตัวอักษรชื่อเรื่องในลักษณะต่างๆ ที่แตกต่างกันโดยกระจายกันไป และยังพบว่ามีการใช้ตัวอักษรสำเร็จรูปแบบย้อนยุค โดยมีลักษณะร่วมจำนวนเพียงเล็กน้อย คือ ชื่อเรื่องใช้ตัวอักษรสไตล์แบบลูกทุ่งหรือแบบย้อนยุคที่มีสีสันสดใส

ภาพประกอบที่ 1 ลักษณะการใช้กราฟิกในภาพยนตร์สั้นอีสาน

2) ภาพยนตร์สั้นอีสานในมิติทางการสื่อสาร จากการศึกษาจากภาพยนตร์สั้นอีสานกลุ่มตัวอย่างพบว่า มีลักษณะการสื่อสารผ่านปัจจัย ลักษณะรหัสและความหมาย ดังนี้

2.1) การสื่อสารผ่านการกำกับภาพ (Cinematography Directing) จากการศึกษา พบว่า มีการใช้การถ่ายทำระยะกรอบภาพ (Frame of Shots) แบบระยะใกล้ (CU) มากที่สุด จำนวน 13 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 43.3 และ มุมกล้อง (Camera Angles) แบบมุมกล้องระดับต่ำกว่าสายตา (Low Angle Shot) มากที่สุด จำนวน 7 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 23.3 นั้น มีการใช้เพื่อการแสดงเจตจำนง เสนอรหัส (Code) เพื่อสื่อความหมายเป็นนัยยะให้ผู้ชมได้ตีความหมาย (Interpret) เช่น การใช้ภาพมุมต่ำระดับพื้นและการใช้โฟกัส (Focusing) แบบชัดหน้าภาพตอไม้ที่หล่นบนพื้นและเบลอหลัง ภาพตัวแสดงเดินออกไป หรือถ่ายแบบชัดขึ้น เพื่อสื่อความหมายถึงความผิดหวังในความรัก หรือ พบว่า มีการใช้ระยะกรอบภาพแบบมุมใกล้ (Close Up) ถ่ายเจาะภาพเครื่องวิทยุเทป หรือลำโพง ที่กำลังเปิดเสียงเพลง เพื่อสร้างเป็นรหัสสื่อถึงประเด็นของฉาก หรือนำเข้าสู่ประเด็นที่สัมพันธ์กับการเล่าเรื่อง รวมถึงยังพบว่า มีการใช้เทคนิคทางกล้อง (Camera Movement) คือการกวาดภาพขวา (Right Panning) ในหลายๆ ช็อต และใช้การตัดต่อภาพ (Editing) เพื่อเชื่อมต่อการเล่าเรื่องและเหตุการณ์ที่อยู่ต่างสถานที่ให้สัมพันธ์ และเล่าเรื่องให้เชื่อมต่อนื่องกันได้ สามารถสื่อสารความหมายและการเล่าเรื่องได้อย่างดี อย่างไรก็ตาม ลักษณะการสื่อสารทางภาพยนตร์อันโดดเด่นนี้ พบจำนวนน้อยมากในกลุ่มภาพยนตร์ตัวอย่างศึกษา

ภาพประกอบที่ 2 การถ่ายทำ การใช้มุมกล้องเพื่อสื่อความหมาย
ตามหลักการภาพยนตร์

2.2) การสื่อสารผ่านรหัส (Coding) จากการศึกษาพบว่า มีการใช้รหัสและความหมาย (Coding and Meaning) ในระดับพื้นฐาน ไม่ซับซ้อน ง่ายต่อ

การตีความของผู้รับชมอยู่ในภาพยนตร์สั้นอีสานจำนวน 29 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 96.6 เช่น การสร้างรหัสโดยผ่านการที่ตัวแสดงหลักยังคงสวมใส่หน้ากากาที่หยุดเดินไปแล้วอยู่ แทนความหมายถึงการการผูกพันและยึดมั่นคำสัญญาที่มีต่อคนรัก หรือ ตำรวจจราจรที่เก็บอุจจาระสุนัขที่เร่ร่อนอยู่ที่สถานีรถไฟจังหวัดอุดรธานี ที่สร้างรหัสและซ่อนความหมาย กระตุ้นให้เกิดความตีความ ไม่ว่าจะระดับความหมายตรง (Denotative Meaning) ของตำรวจจราจรคือ เป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ทางด้านการสัญจรไปมา การเก็บอุจจาระสุนัขที่กีดขวางการเดินหรือสัญจรไปมาของราษฎรจึงเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยตรงของตำรวจจราจร หรือแม้กระทั่งการตีความหมายแบบทางอ้อมหรือโดยนัย (Connotative Meaning) คือ ตำรวจจราจรของจังหวัดอุดรธานีคนนี้ ปฏิบัติหน้าที่นอกเหนือจากหน้าที่ปกติเช่นนี้ จักเป็นที่รักของประชาชน

ภาพประกอบที่ 3 การถ่ายทำ การใช้มุมมองเพื่อสื่อความหมาย
ผ่านรหัสทางภาพยนตร์

และจากการศึกษายังพบว่า มีภาพยนตร์สั้นอีสาน จำนวน 1 เรื่อง ที่มีการใช้รหัสที่ซ่อนความหมายระดับลึก ยากต่อการตีความหมาย และผู้ผลิต (ผู้กำกับ) ภาพยนตร์สั้นอีสานมีเจตจำนงชัดเจนให้ผู้ชมตีความหมายได้อย่างอิสระ ตามกรอบประสบการณ์ (Fields of Experience) ของผู้ชมแต่ละคน กล่าวคือ เป็นฉากที่นำเสนอผ่านการถ่ายทำแบบการถือกล้องถ่าย (Hand Held) สั่นไหวจากการวิ่งไล่เตาะเข้าไปในป่า กล้องเงยขึ้นถ่ายให้เห็นภาพกิ่งไม้ที่ระเกะระกะท้องฟ้า ซึ่งปรากฏเสียงของเครื่องบินเฮลิคอปเตอร์ประกอบด้วย รหัสที่ซับซ้อนนี้ สามารถตีความหรือถอดรหัส (Decode) ได้หลายทิศทางของความหมาย เช่น สามารถตีความ

แบบความหมายตรง (Denotative Meaning) ได้ว่า มีเครื่องบินเฮลิคอปเตอร์กำลังบินวนเพื่อล่าสัตว์ และภาพที่ปรากฏในฉากนี้ของภาพยนตร์สั้นเรื่องนี้นั้น เป็นภาพสายตาสัตว์ที่วิ่งหนีอย่างตื่นตระหนกเข้าไปในป่า หรือ เมื่อชมภาพยนตร์จบลง สามารถตีความแบบความหมายอ้อม หรือโดยนัยยะ (Denotative Meaning) ได้ว่า อำนาจหรือความเจริญจากรัฐกำลังรุกรานพื้นที่และวิถีชาวบ้านอีสานในชนบทผู้อ่อนด้อยไร้ซึ่งอำนาจต่อ รอง การใช้รหัสอันซับซ้อนเต็มไปด้วยความหมายซ่อนอันชวนฉงนคิดเช่นนี้ จัดว่าเป็นการสร้างรหัสและการสร้างสรรค์การสื่อสารผ่านภาพยนตร์อีสานอย่างมีชั้นเชิงทางภาพยนตร์สั้นของผู้ผลิต ซึ่งพบได้เพียงเรื่องเดียวจากกลุ่มตัวอย่างศึกษาทั้งหมด

นอกจากนี้แล้ว จากการศึกษายังพบว่า การใช้ปัจจัย ลักษณะ รหัส และความหมายสำคัญในมิติทางศิลปะและมิติทางการสื่อสารนั้น มีการใช้ปัจจัยลักษณะ รหัสและความหมายสำคัญร่วมกัน เช่น การใช้ระยะกรอบภาพและมุมกล้องเพื่อสร้างรหัสสื่อสารความหมายและความงามทางศิลปะไปในขณะเดียวกัน

3) ภาพยนตร์สั้นอีสานในมิติทางวัฒนธรรม จากการศึกษาพบว่า ภาพยนตร์สั้นอีสานมีการนำเสนอประเด็นเนื้อหาและเรื่องราว รหัส และความหมายทางวัฒนธรรม ผ่านแก่นเรื่อง (Theme) อันได้แก่ 1) สะท้อนปัญหาครอบครัว 2) สำนึกรักบ้านเกิด 3) ความพอเพียง ตามลำดับ ซึ่งมีประเด็นเนื้อหาและการเล่าเรื่องราวแตกต่างกันออกไป ซึ่งเป็นการสะท้อนสภาพทั่วไป อันสอดคล้องกับ คุณลักษณะวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวอีสาน ที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีสภาพยากจน มีสภาพปัญหาทางครอบครัว ต้องจากถิ่นฐานบ้านเกิดไปทำงานต่างถิ่นหรือเพื่อศึกษาเล่าเรียนในกรุงเทพ แต่ชาวอีสานก็จะมีจิตสำนึกรักบ้านเกิด โหยหา คิดถึงบ้านในชนบทอีสานและต้องการการใช้ชีวิตในชนบทอย่างสงบสุข มีความพอเพียง ภาพยนตร์สั้นอีสานทุกเรื่องได้ถ่ายทอดภาพลักษณ์เชิงวัฒนธรรมอีสานที่เกี่ยวข้องใน 3 ประเด็นนี้น้อยมากแตกต่างกันออกไป

จากการศึกษาจากภาพยนตร์สั้นอีสานในมิติทางวัฒนธรรม พบว่า ปัจจัย ลักษณะ รหัสและความหมายอันเป็นตัวบ่งชี้ (Indicator) สำคัญ สื่อแสดง

อัตลักษณ์วัฒนธรรมอีสานผ่านภาพยนตร์สั้นอีสานที่ชัดเจน มี คือ ดังนี้ คือ

3.1) การใช้เสียง (Sound) โดยเสียงที่นำมาใช้มี 2 ลักษณะ คือ

3.1.1) บทสนทนา (Dialogue) ภาษาอีสาน ภาพยนตร์สั้นอีสานกลุ่มตัวอย่าง ใช้บทสนทนาเป็นภาษาอีสานมากที่สุด จำนวนถึง 28 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 93.3 เพื่อสื่อสารความหมายและวัฒนธรรมในเรื่องราว

3.1.2) ดนตรี (Music) ภาพยนตร์สั้นอีสานกลุ่มตัวอย่าง ใช้เสียงดนตรีและเพลงเพื่อสื่อ สารความหมายและวัฒนธรรมในเรื่องราว ได้แก่

- 1) เสียงแคน จำนวนมากถึง 10 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 33.3 รองลงมาคือ
- 2) ดนตรีบรรเลงอีสาน กับ เพลงไทยสากล มีจำนวน 9 เรื่องเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 30 และ
- 3) ดนตรีบรรเลงไทย จำนวน 7 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 23.3 ตามลำดับ

จากการศึกษาพบว่า ภาพยนตร์สั้นอีสานกลุ่มตัวอย่างที่สามารถสื่อสารอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอีสานได้อย่างชัดเจน จะมีการใช้ดนตรีและเพลงอีสานเป็นรหัส ที่บ่งชี้อัตลักษณ์ความเป็นอีสานอย่างชัดเจน ซึ่งจะแตกต่างจาก ภาพยนตร์สั้นอีสานจำนวนหนึ่งที่ใช้ดนตรีและเพลงแบบลูกทุ่ง หรือเพลงไทยสากล นิยมที่ทำให้การสื่อสารและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอีสานถูกกลดทอนลงอย่างเห็นได้ชัด และการใช้บทสนทนาเป็นภาษาอีสานเป็นนั้น เป็นตัวบ่งชี้ (Indicator) ที่สำคัญที่สุดในภาพยนตร์สั้นอีสาน หากไม่มีบทสนทนาเป็นภาษาอีสานในเรื่องแล้ว ภาพยนตร์สั้นอีสานเรื่องนั้น จะไม่สามารถระบุหรือบ่งบอกได้อย่างชัดเจนว่า ภาพยนตร์สั้นเรื่องนั้นเป็นภาพยนตร์สั้นอีสาน เนื่องจาก ด้วย ตัวบทและบริบท (Text and Context) ต่างๆ ในเรื่อง ดูแล้วไม่แตกต่างจากชนบท ชุมชน เมืองในภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทย

3.2) การใช้อุปกรณ์ประกอบ (Props) พบว่า มีการใช้อุปกรณ์ประกอบในภาพยนตร์สั้นอีสานกลุ่มตัวอย่าง นำเสนอเป็นรหัสและความหมาย เพื่อสะท้อนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมอีสานในปัจจุบัน คือ 1) โทรศัพท์มือถือ จำนวนมากที่สุดถึง 13 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 43.3 รองลงมาคือ 2) รถจักรยานยนต์ จำนวน 8 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 26.6 และ 3) สำนักรับข้าว จำนวน 5 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ

16.6 ตามลำดับ และพบอีกว่า มีการใช้เครื่องดนตรีอีสานประเภทเป่า คือ แคน และเครื่องดนตรีประเภทตี คือ พิณ มีจำนวนน้อยมาก

ภาพประกอบที่ 4 อุปกรณ์ประกอบในภาพยนตร์สั้นอีสานที่ใช้แสดงรหัสทางวัฒนธรรม

โทรศัพท์มือถือหรือสมาร์ทโฟน ถูกนำมาใช้เป็นรหัสและความหมายสื่อถึงยุคการสื่อสารไร้พรมแดน สอดคล้องกับลักษณะวัฒนธรรมอีสานยุคสมัยปัจจุบันโดยไม่มีความรู้สึกแปลกแยก ภาพยนตร์สั้นอีสานมีการนำเสนอรหัสทางวัฒนธรรมผ่านสมาร์ทโฟนในหลายบริบท (Context) เช่น ฉากแม่รับโทรศัพท์ลูกที่จากไปเรียนในกรุงเทพฯ นานว่าจะกลับมาบ้านด้วยความดีใจ หรือฉากพ่อแม่ลูกต้องมีปัญหาครอบครัว สาเหตุเพราะลูกที่เป็นนักเรียนอยากได้สมาร์ทโฟนยี่ห้อไอโฟน เพียงเพื่อจะได้มีความทัดเทียมกับเพื่อนๆ ซึ่งภาพยนตร์สั้นอีสานเรื่องดังกล่าวได้นำอุปกรณ์ประกอบฉากอย่างสมาร์ทโฟนยี่ห้อไอโฟนมาเล่าเรื่อง อย่างมีนัยยะและความหมายสำคัญกับบริบททางวัฒนธรรมอีสานที่เปลี่ยนไปในปัจจุบัน

3.3) ฉาก (Set) ที่ปรากฏรหัสและนัยยะความหมายเชิงวัฒนธรรม และมีลักษณะร่วมในภาพยนตร์สั้นอีสานกลุ่มตัวอย่าง คือ

3.3.1) ฉากการล้อมวงกินข้าว เป็นอีกรหัสหนึ่งที่น่าสนใจในภาพยนตร์สั้นอีสาน เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวและวิถีวัฒนธรรมอีสาน คือ ฉากล้อมวงกินข้าว มีจำนวน 4 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 13.3 ฉากล้อมวงกินข้าว มีความหมายถึงความรักครอบครัว เพื่อนฝูง เพื่อนบ้าน การแบ่งปันน้ำใจ เกษตรวิถีและชีวิตเรียบง่ายพอเพียงตามอัตภาพ ซึ่งมักจะยังปรากฏให้เห็นภาพการล้อมวงกินข้าว การเรียกผู้ผ่านไปมาหากินข้าวด้วยกัน ตลอดจนภาพสำหรับกับข้าว ที่ได้มาจากการหาอยู่หากิน

ตามวิถีชนบทอยู่เสมอทั้งในภูมิภาคอีสานตามชนบทและเขตรอบเมืองมากกว่าในเขตเมืองใหญ่

ภาพประกอบที่ 5 อุปกรณ์ประกอบในภาพยนตร์สั้นอีสานที่ใช้แสดงรหัสทางวัฒนธรรม

3.3.2) ฉากเถียงนา-ศาลามุงแฝก เป็นฉากแสดงถึงวิถีชีวิต และวัฒนธรรมอีสานอย่างมีนัยยะสำคัญในเรื่อง จำนวน 4 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 13.3 เป็นฉากที่ตัวแสดงและเหตุการณ์ต่างๆ ที่ต้องมีเถียงนาหรือศาลามุงแฝกเป็นปัจจัยร่วมสำคัญในองค์ประกอบภาพและการเล่าเรื่อง ใช้เป็นรหัสและความหมายแทนความเป็นชนบทของอีสานในภาพยนตร์สั้นอีสาน แต่ในขณะเดียวกัน รหัสและความหมายนี้ไม่ได้เป็นตัวแทน (Representative) หรือเป็นตัวบ่งชี้ (Indicator) ถึงความเป็นอีสานได้อย่างชัดเจน หากมิได้มีตัวบท (Text) และบริบท (Context) ที่ชัดเจนกำกับ หรือมีตัวบ่งชี้อื่นที่มีความเป็นอีสานที่ชัดเจนร่วมด้วย เนื่องด้วยเถียงนาหรือศาลามุงแฝก ก็มีในภูมิภาคอื่นทั้งเหนือ กลางใต้ และตะวันออก ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันอยู่อย่างมากแทบแยกกันไม่ออก

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา ภาพยนตร์สั้นอีสานกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ตัวอย่าง สามารถสรุปประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย อันมีสาระและนัยยะสำคัญ คือ

1. ภาพยนตร์สั้นอีสาน มีรูปแบบหรือแนวเรื่อง (Genre) แบบชีวิต (Drama) และมีประเด็นเนื้อหาหรือแก่นเรื่อง (Theme) แบบสะท้อนปัญหาครอบครัว มากที่สุด

2. ภาพยนตร์สั้นอีสานในมิติทางศิลปะ นั้น มีการแสดงออกเชิงศิลปะผ่านทางการถ่ายทำด้วยระยะกรอบภาพ (Frame of Shots) แบบระยะใกล้ (CU) และใช้มุมกล้อง (Camera Angles) แบบมุมกล้องระดับต่ำกว่าสายตา (Low Angle Shot) เพื่อถ่ายทอดความงามเชิงศิลปะภาพยนตร์มากที่สุด

3. ภาพยนตร์สั้นอีสานในมิติทางการสื่อสาร นั้น พบว่า มีการสร้างรหัสและความหมายสำคัญในระดับพื้นผิวหรือแบบเรียบง่าย เข้าใจได้โดยง่าย ไม่ต้องตีความซับซ้อน ผ่านการใช้ระยะกรอบภาพ (Frame of Shots) แบบระยะใกล้ (CU) และใช้มุมกล้อง (Camera Angles) แบบมุมกล้องระดับต่ำกว่าสายตา (Low Angle Shot) มากที่สุด และมีการใช้ ปัจจัย ลักษณะ รหัสและความหมายที่สำคัญร่วมกันกับ ปัจจัย ลักษณะ รหัสและความหมายในมิติทางศิลปะอีกด้วย

4. ภาพยนตร์สั้นอีสานในมิติทางวัฒนธรรม นั้น พบว่า รหัสและความหมายที่ใช้ถ่ายทอดอัตลักษณ์วัฒนธรรมอีสานที่ชัดเจนและสำคัญอย่างมาก คือ เสียง (Sound) ในลักษณะของเสียงบทสนทนา (Dialogue) ภาษาอีสาน เป็นหลัก รองลงมา คือ เสียงดนตรีและเพลงอีสาน

อภิปรายผล

จากการศึกษา พบข้อข้อเท็จจริงบางประการ อันควรตั้งข้อสังเกตและอภิปรายไว้ ดังนี้ คือ

1) ภาพยนตร์สั้นอีสานกลุ่มตัวอย่างจำนวน 25 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 83.3 เป็นการผลิตผลงานของผู้กำกับและทีมงานที่เป็นระดับนักเรียนและนักศึกษา เป็นมือใหม่ในการผลิตภาพยนตร์สั้น มีจำนวน 4 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 13.3 เป็นผลงานของผู้กำกับและทีมงานที่เป็นระดับกึ่งมืออาชีพหรือมีความรู้และทักษะการผลิตภาพยนตร์ที่ดี และมีเพียง 1 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 3.3 มีผู้กำกับและทีมงานที่เป็นระดับมืออาชีพ หรือเชี่ยวชาญในการผลิตภาพยนตร์สั้นสายฟิล์มอาร์ตที่มีชื่อเสียงระดับแถวหน้าของประเทศไทย ผลและข้อสรุปที่ได้จากการวิจัยในด้านของศิลปะ เทคนิคการสื่อสาร การสร้างรหัสและความหมาย การนำเสนออัตลักษณ์ทาง

วัฒนธรรมอีสาน และการผลิต (Production) ผลงานภาพยนตร์สั้นอีสานกลุ่มตัวอย่าง จึงอาจจะไม่สอดคล้องตรงตามสมมติฐานการวิจัยส่วนตนของผู้วิจัยตามที่ควรจะเป็น

2) ภาพยนตร์สั้นอีสานกลุ่มตัวอย่างจำนวน 29 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 96.6 เป็นภาพยนตร์สั้นที่ถูกกำหนดหัวข้อและประเด็นไว้แล้วเพื่อใช้เป็นผลงานส่งประกวดหรือได้รับมอบหมายให้ผลิต มิได้มีความอิสระหรือเป็นเจตจำนงในการผลิตให้เป็นไปตามความคิด ทศนคติ ความเชื่อ และการสร้างสรรค์เฉพาะตนของผู้กำกับและทีมงานผลิต จึงอาจจะมีลักษณะของแก่นเรื่อง (Theme) ที่มีลักษณะเป็นกลุ่มความคิดหรือแก่นเรื่องที่ชัดเจนเป็นกลุ่มๆ มีเพียงจำนวน 1 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 3.3 ที่แตกต่าง โดดเด่น น่าสนใจและมีคุณค่ามากพอในฐานะภาพยนตร์สั้นอีสานระดับภาพยนตร์สั้นศิลปะ

3) มีภาพยนตร์สั้นอีสานจำนวน 3 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 10 ที่มีกรนำเสนอประเด็นหรือตัวแสดงที่มีลักษณะความหลากหลายทางเพศ ในจำนวน 2 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 6.6 ได้นำเสนอในฐานะตัวแสดงประกอบหลักที่มีความสำคัญในเรื่องราว เป็นตัวช่วยเดินเรื่องอย่างมีสีสันและสนุกสนาน ช่วยให้การเล่าเรื่องมีมิติทางอารมณ์ ทางสังคมและวัฒนธรรมมากขึ้น ในขณะที่อีก 1 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 3.3 นั้น มีเจตจำนงนำเสนอในประเด็นและตัวแสดงที่มีลักษณะของ “กระเทย” อย่างจริงจัง อันเป็นตัวแทนและบริบท หรือ รหัสและความหมายใหม่ที่ผู้กำกับประกอบสร้างขึ้น เพื่อถ่ายทอดตัวตน สื่อสารเรื่องราวของเหล่า “กระเทยอีสาน” ให้ผู้ชมเกิดการรับรู้เกิดความเข้าใจ และยอมรับในความหลากหลายของเพศสภาพ เพียงแต่ การนำเสนอเรื่องราวของ “กระเทยอีสาน” นั้น ยังมีลักษณะและมุมมองที่มอง “กระเทยอีสาน” เป็นเพียงวัฒนธรรมย่อย (Sub Culture) หรือเป็นเพียงสังคมย่อย (Sub Social) อย่างไรก็ตาม ในประเด็นนี้ ภาพยนตร์สั้นอีสานเรื่องนี้ได้ทำหน้าที่นำเสนอทั้งมิติศิลปะ มิติทางการสื่อสาร และมิติทางด้านวัฒนธรรม เป็นตัวแทนผู้มีความหลากหลายทางเพศได้อย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1. การวิจัยในลักษณะเช่นนี้ ควรลดจำนวนกลุ่มตัวอย่างศึกษา และควรกำหนดลักษณะเฉพาะหรือเกณฑ์จัดระดับของกลุ่มผลงาน หรือทำการศึกษาแบบเป็นทีม เพื่อให้ได้ตัวอย่างศึกษามากพอ เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปผลการวิจัยที่แน่นอนขึ้น
2. ควรมีการศึกษาวิจัยในช่วงปี พ.ศ. ต่อไป เป็นระยะ เพื่อให้ได้ผลวิจัยที่สะท้อนภาพยนตร์สั้นอีสานในมิติต่างๆ หรือประเด็นต่างๆ มากยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถสร้างเป็นองค์ความรู้ด้านภาพยนตร์สั้นอีสานต่อไป
3. ควรมีนโยบายและแผนงานโครงการเพื่อการสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาในด้านองค์ความรู้และทักษะการผลิตภาพยนตร์สั้นในภูมิภาคอีสานต่อไปอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม เพื่อนำไปสู่การผลิต ผลงานตามแนวทางธุรกิจเชิงสร้างสรรค์ด้านภาพยนตร์และสื่อดิจิทัลต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณ กองทุนอุดหนุนการวิจัยคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีงบประมาณ 2552 ขอขอบคุณเจ้าของผลงานภาพยนตร์สั้นอีสานกลุ่มตัวอย่างทุกท่าน และขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญพิจารณาบทความที่ให้ข้อเสนอแนะเป็นอย่างดี รวมทั้งขอขอบคุณผู้สนับสนุนและความร่วมมือ ทุกอย่างที่ทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีไว้ ณ ที่นี้

เอกสารอ้างอิง

- ชมรมหนังสั้นประเทศไทย. (2554). ค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2554, จาก <http://www.thaishortfilm.com/>
- สถานีโทรทัศน์ทางอินเทอร์เน็ตวอยซ์ทีวี. (2554). รายการ my portfolio. ค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2557, จาก <http://life.voicetv.co.th/my-portfolio/>
- สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส. (2554). รายการ Hot Short Film. ค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2556, จาก <http://www.thaipbs.or.th/HotShortFilms/>
- Metz, C. (1991). *Film language: A semiotics of the cinema*. Chicago: University of Chicago Press.